

Aktérství EU v boji proti somálskému pirátství

ONDŘEJ ŠIMON

EU Actorness in the Fight against Somali Piracy

Abstract: The case study deals with the issue of the European Union as an actor in international relations. While based on an analysis of the first common EU naval military mission, EU NAVFOR Somalia, code-named *Atalanta*, the article intends to shed more light on how the EU paves the way to its getting recognized as an international actor. The author assumes that the EU aims at facilitating the process in two key dimensions: the virtual (i.e. material) and the intersubjective (i.e. idealogical) dimension. The consultation is meant to contribute to the epistemo-methodological debate about the essence and origins of the international recognition of the EU.

Keywords: European Union, Actorness, Recognition, Common Foreign and Security Policy, Somalia, Piracy, *Atalanta*

Stať pojednává o aktuálním mezinárodním problému námořního pirátství u Somálska, který se EU rozhodla řešit jednotně, tedy prostřednictvím Společné zahraniční a bezpečnostní politiky unie (SZBP), která představuje jedno z nejdiskutovanějších témat EU na počátku 21. století. V textu je analyzováno zejména úsilí EU o vyřešení komplikované sociopolitické situace na území bývalé Somálské republiky. Vyřešení nestabilní situace v zemi je spojováno především s hrozbou rozmáhajícího se námořního pirátství. Studie se zaměřuje na nedávný vývoj Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, zejména na příkladu první námořní vojenské mise EU NAVFOR Somalia *Atalanta* (European Union Naval Force), které se účastní většina členských států unie včetně České republiky.

Prostřednictvím teoretických konceptů *aktérství* a *uznání* EU se stať na příkladu řešení somálského pirátství zaměřuje na analýzu aktuální pozice EU v mezinárodním krizovém managementu, neboť bezprecedentní spolupráce předních světových aktérů v boji proti námořnímu pirátství u Somálska představuje i pro EU šanci, jak se uplatnit při řešení globálních problémů a zvýraznit svou roli.

Stať si klade za cíl přispět do epistemologicko-metodologické debaty o podstatě a původu mezinárodního uznání EU, zejména zdali uznání vyrůstá z materiálního, či ideového základu. Část studie logicky navazuje na již vydanou teoretickou studii o *uznání* a *aktérství* EU (Kratochvíl – Šimon 2011).

Teoretická část textu se věnuje významu a současnému pojetí konceptu *uznání* a *aktérství* v mezinárodních vztazích. Vymezuje koncepci *aktérství* a chápání jednoho z jeho atributů – *uznání*. Studie navazuje na Kratochvílovu interpretaci aktérství EU (Kratochvíl – Cibulková – Beník 2011: 391–412), kde aspekt *uznání* tvoří vedle *legitimity*, *atraktivity* a *rámování* nedílnou součást koncepce *aktérství* EU.

Analytická část studie se nejprve zabývá prezentací mise EU NAVFOR Somalia *Atalanta* – historicky první společné vojenské námořní mise EU, týkající se somálského pirátství. Tu článek využívá ve formě případové studie k zamyšlení nad povahou a významem

uznání jako nedílného předpokladu EU pro získání statusu aktéra soudobých mezinárodních vztahů.

METODOLOGIE

První námořní vojenská mise EU NAVFOR Atalanta má zásadní význam, pokud jde o roli EU jako aktéra řešícího somálské pirátství i o otázku mezinárodního uznání unie. Tohoto konfliktu se totiž neúčastní pouze EU či několik málo dalších aktérů, jako tomu reálně je v mnoha misích EU v rámci SZBP. Atalanta představuje příležitost pro posouzení role EU v jednom z globálních problémů, který je řešen na skutečně globální úrovni. O námořní řešení somálského pirátství se tu pokouší nejen EU a další evropské státy, ale rovněž USA, NATO, Rusko, Čína, Indie, Japonsko, Pákistán, Írán, Saúdská Arábie a řada dalších států a mezinárodních vládních i nevládních organizací.

Stěžejní otázka této stati zní: Jakým způsobem EU vytváří podmínky pro uznání svého aktérství? Za relevantní je považováno i téma subjektivity uznání čili otázky, kdo pokládá EU za vůdčího aktéra. Předpoklady pro uznání, které EU sama vytváří s cílem usnadnit proces jeho dosažení, koncipuji do dvou elementárních dimenzí – materiální a intersubjektivní. Ty ztělesňují jeden ze zásadních epistemologicko-metodologických rozporů současné diskuse na teoretické rovině. Jakou roli hrají materiální a jakou intersubjektivní aspekty uznání? Je při vyhodnocování uznání EU vhodné abstrahovat od jejích materiálních kapacit? Konstituuje se sociální konstrukt či obraz o EU jakožto aktérovi usilujícím o uznání na základě intersubjektivních aspektů uznání, nebo se takový obraz odráží přímo od materiální reality, „schopností“, jak by tvrdili Vogler a Bretherton (1999) či „strukturálních předpokladů“ dle Hilla (1993)? Pokud EU usiluje o uznání za mezinárodního aktéra v konkrétním případě boje proti námořnímu pirátství, používá k tomu ideové prostředky, aby zacílila na intersubjektivní rovinu aspektů uznání EU, anebo aspiruje na uznání pomocí zvyšování svých materiálních kapacit a hmatatelných projevů uznání?

První část analýzy pojednává o materiálních aspektech uznání EU. Zaměřuje se na to, jakým způsobem unie problém pirátství řeší – ať už na moři či přímo v Somálsku – krátkodobými razantními opatřeními nebo dlouhodobou strategií, která se zaměřuje na kořeny složitějšího problému. Výchozími podklady pro zkoumání na této rovině budou konkrétní aktivity EU v terénu (tzn. v regionu, na území Somálska i na přilehlém volném moři), ale i v mezinárodním politicko-diplomatickém prostředí. Za materiální předpoklady uznání budu považovat hmatatelné důkazy o činnosti EU, například vyslání vojenských jednotek, lodí, letadel, poskytnutí materiálu, finančních prostředků, vyslání reprezentantů do oblasti a podobně. Jinými slovy, určitým způsobem kvantifikovatelný přehled aktivit EU. Vogler a Bretherton by materiální aspekty uznání ve svém pojetí označili pravděpodobně za „*presence*“ a „*capability*“ (1999).

Druhá část analýzy, zabývající se intersubjektivními předpoklady uznání EU, se soustředí na zachycení způsobu, jakým EU o vlastních iniciativách informuje a jak sama sebe i vztahy s ostatními aktéry prezentuje. EU používá ideové (nemateriální) prostředky, aby naplnila intersubjektivní předpoklady pro uznání za aktéra. EU nestačí pouze být v oblasti přítomna a být schopna problém pirátství u Somálska řešit, zároveň je nutné, pokud EU touží po dosažení mezinárodního uznání, aby byla unie schopna přesvědčit třetí státy a organizace o výhodnosti uznání EU za aktéra právě pro tyto státy a organizace nebo o všeobecném přínosu takového uznání. Podle mého názoru lze z formy prezentace EU při řešení somálského pirátství vysledovat některé aspekty bránící uznání, na které se unie cíleně snaží reagovat, aby vymýtila pochybnosti o vlastním aktérství, respektive uznání. Užitím ideových prostředků se utvářejí sociální konstrukty či obrazy – a ty se mohou od materiální reality lišit. Skutečně nasazení vojenských sil členských států, které se trvávají primárně pod národním velením (tj. kdykoli se mohou rozhodnout rozkaz velitele mise EU neuposlechnout a přepnout na národní velení) a jejichž činnost mise EU spíše

pouze koordinuje, může unie prezentovat jako společnou vojenskou sílu, které velí, jako by šlo o námořnictvo jediného státu.

TEORETICKÁ REFLEXE KONCEPTŮ „AKTÉRSTVÍ“ A „UZNÁNÍ“ EU

Rozvoj tzv. společné zahraniční a bezpečnostní politiky na přelomu 20. a 21. století dodal EU nový rozměr, obzvláště po přijetí Lisabonské smlouvy na sklonku první dekády nového století. Hmatatelný zájem o rozvoj tohoto rozměru politik EU můžeme spatřovat již ve Smlouvě o EU, která hovoří o rozvoji svého aktérství v oblasti krizového managementu, byť explicitně svěřuje vlastní obranu pod záštitu Severoatlantické aliance (EU 2006). Koncem devadesátých let byl však spuštěn projekt rozvoje zahraničněpolitické a bezpečnostní dimenze, který po podepsání britsko-francouzské dohody ze St-Malo částečně usmířil britskou vizi atlantické a francouzskou vizi evropské bezpečnostní struktury (Chaffer – Cumming 2010). Konflikt na území bývalé Jugoslávie, za humny EU, podtrhl v unii význam rozvoje právě otázek bezpečnostních. Rozpolcení názoru EU ohledně války v Iráku podněcovalo zejména Francii k aktivnímu rozvíjení role EU na mezinárodní scéně v oblasti krizového managementu. Rozvoj misí EU v rámci SZBP v průběhu první dekády 21. století (EU's Institute for Security Studies 2009), rozmach pirátství u Somálska, nemožnost zakročení v rusko-gruzinském konfliktu (Hvidt – Mouritzen 2009: 31), zrušení Západoevropské unie, reintegrace Francie do vojenských struktur NATO a v neposlední řadě schválení Lisabonské smlouvy – to vše výrazně posílilo rozvoj SZBP EU a její roli jako aktéra na mezinárodním poli.

Z mnoha konfliktů, o jejichž vyřešení v současnosti EU ve svých zahraničních misích usiluje, jsem pro tuto případovou studii zvolil do značné míry specifický, ovšem pro rozvoj SZBP a aktérství EU jedinečný problém – hrozbu námořního pirátství u pobřeží Somálska, která přinesla nové formy spolupráce členských států EU mezi sebou navzájem i ve vztahu k mnohým dalším aktérům mezinárodní politiky. Soustředím se zde na klíčovou otázku aktérství EU a jejího mezinárodního uznání. V odborné literatuře se stále více hovoří o zahraniční roli unie, o jejím postavení a specifické roli, kterou v mezinárodních vztazích hraje (EU's Institute for Security Studies 2009). V posledních letech se ovšem zrychlil rozvoj této zahraničněpolitické a bezpečnostní dimenze EU, jak to můžeme zřetelně pozorovat na příkladu mise EU NAVFOR Atalanta. Nejprve však prezentuji stručný přehled teoretických diskusí o *aktérství* a především *uznání* EU za aktéra.

Aktérství EU

V soudobé akademické literatuře existuje vícero pojetí aktérství EU v mezinárodním kontextu, přičemž většina autorů se při definici aktérství zaměřuje na jeho vnější atributy (Kratochvíl – Šimon 2011). Jørgensen hovoří o „vnější autoritě“, „autonomii“ a „vnějším uznání“, které může nastat pouze následně po uznání vnitřním čili legitimitě (Jørgensen – Rosamond 2001: 16).

Vogler a Bretherton, autoři nejnámější monografie věnované EU jako mezinárodnímu aktérovi (1999), rozlišují tři základní složky aktérství – příležitosti zapojit se do mezinárodních vztahů (*oportunity*), přítomnost aktéra v mezinárodním prostředí (*presence*) a konečně jeho schopnosti (*capability*), poněkud tak ale opomíjejí otázku vnímání a uznání.

Naproti tomu Jupille a Caporaso (1998: 214–220) spatřují schopnost EU být aktérem na základě čtyř předpokladů. Jedná se 1) o uznání (formální či neformální přijetí EU ostatními aktéry); 2) o autoritu (mezinárodní pravomoc EU jednat ve vztahu k zahraničí); 3) o autonomii (institutivní jedinečnost a nezávislost EU na ostatních aktérech, zejména členských státech unie) a 4) soudržnost (schopnost EU vytvářet vnitřně konzistentní systém politických preferencí).

Podobně i Hill (1993: 309) definuje „mezinárodní aktérství“ kombinací tří aspektů – „strukturálních předpokladů“, „autonomie“ a „vymezení se vůči ostatním aktérům“.

Strukturálními předpoklady ovšem Hill nechápe ve smyslu domácí legitimacy uvnitř EU, nýbrž pouze v její materiální rovině.

S poněkud odlišným přístupem přicházejí Adcock a Collier (2001: 531), kteří se domnívají, že aktér konstituuje svou pozici (aktérství) v systému mezinárodních vztahů díky třem hlavním atributům. Jednak 1) díky své schopnosti být aktérem (interdisciplinární kategorii závislé na vnějším zastoupení aktéra, jeho vnitřní koordinaci, cílech a nástrojích), jednak 2) způsobu globálního vládnutí a v neposlední řadě 3) uznání. Adcock a Collier považují rozměr uznání za nepostradatelný pro postavení aktéra v mezinárodním prostředí, rozlišují dvě odlišné formy uznání – *de iure* a *de facto* – a rovněž zdůrazňují význam vnímání, které proces uznání silně ovlivňuje. Pohled Adcocka a Colliera se tak poněkud liší od Wouterse a kol. (2009: 15), pro nějž hraje vnímání klíčovou roli při ochotě a připravenosti ostatních aktérů vstoupit do jednání s EU, nicméně samo vnímání a připravenost k jednání sotva mohou unii uznání zajistit. Naproti tomu se EU proměňuje v aktéra z poprávkové strany, potřebují-li ostatní aktéři s unií jednat jako s celkem (Hadfield 2006: 681).

Kratochvíl poukazuje na fakt, že vnitřní dimenze aktérství, jako například studium legitimacy či socializace, často vůbec nebývají spojovány s problematikou aktérství, a přichází s vlastní definicí, která kombinuje všechny čtyři základní aspekty aktérství (Kratochvíl – Cibulková – Beník 2011: 2). Do těchto čtyř podob aktérství jsou rozděleny na základě dvou kritérií. „Prvním kritériem je otázka, zda se určitá politika či jiná aktivita EU dotýká primárně EU samé a jejích členských států (například společná zemědělská politika nebo politika soudržnosti), anebo zda je zaměřena navenek (společná zahraniční a bezpečnostní politika, rozvojová spolupráce, zahraniční mise atd.). Druhou osu představuje perspektiva, z níž k dané politice přistupujeme. Buď ji můžeme vnímat zevnitř EU, tj. z pohledu unijních institucí, členských států či občanů Unie; anebo na ni můžeme nahlížet zvnějšku, tj. z pohledu jiných mezinárodních aktérů, států, integračních uskupení či mezinárodních organizací“ (Kratochvíl – Šimon 2011: 5). Výsledný přehled všech čtyř forem aktérství shrnuje následující tabulka:

Tabulka č. 1: Formy aktérství

Oblast \ Perspektiva	Z vnitřku EU	Z vnějšku EU
Vnitřní fungování EU	EU jako legitimní aktér	EU jako atraktivní aktér
Vnější politiky EU	EU jako rámuující aktér	EU jako uznávaný aktér

Zdroj: Kratochvíl, Petr – Cibulková, Petra – Beník, Michal (2011): EU as a „Framing Actor“: Reflections on Media Debates about EU Foreign Policy. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 49, No. 2, s. 391–412.

Uznání EU za aktéra

Z výše uvedeného pojetí aktérství a uznání vychází i tato studie. Nástin soudobé diskuse o uznání a teoretické poznatky o něm byly již zpracovány ve stati *EU jako aktér: Analýza uznání jako dimenze aktérství Evropské unie* (Kratochvíl – Šimon 2011). V první řadě se v ní ukázalo, že na rozdíl od některých dalších dimenzí aktérství, které bývají v odborné literatuře pojednávány samostatně, aniž by byla explicitně zmíněna jejich spojitost s aktérstvím (například legitimita, rámování atd.), je uznání takřka vždy považováno za klíčovou charakteristiku aktérství EU. Stejně tak studie zdůraznila potřebu se detailněji zabývat různými aspekty uznání, dokud nedojde k rovnocennému formálnímu uznání EU jako plnoprávného mezinárodního aktéra, což nám umožní rozlišit ty dimenze uznání, v nichž je EU relativně úspěšná, od těch, v nichž selhává, a případně se na objevené slabiny soustředit.

Zdá se, že současná teoretická debata o uznání zahrnuje čtyři významné okruhy, které se s konceptem uznání pojí (Kratochvíl – Šimon 2011). Za prvé se polemizuje o tom, zdali

uznání nabývá spíše vnitřní nebo vnější podoby, tedy zda uznání primárně závisí na ostatních aktérech, či uznání EU vychází z unie samé (byť je ve své finální fázi určováno vnějšími aktéry). Za druhé se spekuluje o významu tzv. voluntaristické konceptualizace uznání, která odvozuje závislost uznání či neuznání EU za aktéra pomocí vůle EU aktérem být či nebýt. Za třetí se hovoří i o rozsahu uznání EU, tedy zda unie dosahuje různého stupně uznání v různých oblastech svého působení (v závislosti na kompetencích unie), nebo zda uznání EU vykazuje spíše obecný charakter, což by unii umožnilo fungovat na stejné rovině jako státy (ba dokonce velmoci) ve všech oblastech jejího působení.

Nakonec, za čtvrté, se předmětem debat stala i otázka zdroje uznání, která je s problematikou uznání coby konceptu teorie mezinárodních vztahů úzce spjata a která tvoří jádro tohoto článku. Na jedné straně stojí autoři, pro něž se uznání odvozuje od objektivně existujících charakteristik. Tento názorový postoj nazvěme materiálním přístupem k projevům uznání. Na straně druhé pak stojí ti, kteří se domnívají, že uznání je čistě intersubjektivní akt, eventuálně mezinárodněprávní procedura, která má se splněním materiálních podmínek existence uznávaného aktéra jenom málo společného. Tuto skupinu nazvěme intersubjektivním přístupem k projevům uznání. Materiálním a intersubjektivním přístupem k uznání EU se budu detailněji zabývat v souvislosti s uznáním EU při boji proti pirátství u Somálska. Dříve však než tak učiním, připomeňme nejprve probíhající epistemologicko-metodologickou debatu, která se o nich vede.

Materiální aspekt, který nutně tvoří součást uznání, se vyskytuje v pracích pozitivisticky zaměřených autorů (hlavně neorealistů a neoliberálů), opomíjejících do jisté míry význam norem, vnímání a ideových intersubjektivních faktorů vedoucích k uznání. Materiální předpoklady uznání jsou patrné v Hillově (1993: 309) definici aktérství, kde zmiňuje „*strukturální předpoklady*“, čímž se Hill dostává do skupiny těch, kteří uznání podmiňují apriorní existencí materiální základny uznávaného aktéra. Podobně i Bretherton a Vogler (1999), kteří hovoří o „*capability*“. Nicméně přestože posílení materiálních kapacit unie může vést přímo k posílení její role a faktickému uznání v mezinárodních vztazích, je nepravděpodobné, že by čistě materiální proměna mohla vést k plnoprávnému uznání EU jako mezinárodního aktéra srovnatelného se státy, nebo dokonce s velmocemi. Ani „*strukturální předpoklady*“, ani rozvoj materiálních schopností (*capability*) totiž nebyl stěžejním důvodem k plnohodnotnému uznání mocností jako Sovětský svaz ve dvacátých až třicátých letech (či později Ruská sovětská federativní socialistická republika) nebo pevninské Číny ze strany USA v sedmdesátých letech 20. století. Tou dobou se nezměnily schopnosti či materiální předpoklady těchto zemí, byť vytvářely pravděpodobně podpurný efekt vedoucí nakonec k uznání. Ukázka uznání Sovětského svazu nebo Čínské lidové republiky nás nutně vede k zamyšlení nad ideovou dimenzí uznání aktéra.

Mnohé postpozitivisticky orientované myšlenkové směry, zejména strukturální konstruktivismus, při zkoumání procesu uznání zcela abstrahují od materiálního prostředí. Proto se domnívám, že se koncentrují právě na intersubjektivní předpoklady uznání (Hopf 1998: 172–173). Vnímání určitého aktéra považují za sociální konstrukt, který lze tvořit a přeměňovat ideovými prostředky, jimiž lze vytvořit nebo zmanipulovat jistý obraz za účelem uznání, k němuž může dle strukturálních konstruktivistů dojít, aniž by se změnila jakákoli materiální charakteristika entity usilující o uznání. Pro tyto konstruktivisty je naprosto irrelevantní otázka, zda taková entita opravdu disponuje dostatečnými materiálními kapacitami, aby dokázala naplnit svou roli, jakmile k uznání skutečně dojde. Ideové prostředky, jejichž pomocí může EU vlastní uznání takřka intersubjektivně vymáhat, mohou nepochybně velkou měrou přispět překonání státocentrické propasti mezi unií a národními státy. Zatímco národní státy se z hlediska mezinárodního práva navzájem uznávají na základě formální rovnosti, poté co splní určitá kritéria státosti, uznání nadnárodních celků typu EU již tak jednoduché není. Řada autorů zmiňuje velmi nerovnoměrné zapojení a uznání EU v mezinárodních vztazích (Huigens – Niemann 2009: 3; Groenleer – van Schaik 2005: 1; Casier – Vanhoonacker 2007: 11). V čem však spočívá kardinální důvod

uznání EU, tu většího, tu menšího? Jaký efekt přináší vytváření materiálních a intersubjektivních předpokladů uznání pro skutečný výsledek uznání EU za aktéra?

PIRÁSTVÍ U SOMÁLSKA

Fenoménu somálského pirátství se v posledních letech dostává značné pozornosti ve světových médiích. Ve své podstatě jde o jev skutečně bezprecedentní. Za jedinečný považují i způsob jeho řešení na mezinárodní úrovni, a nakonec i zahraničněpolitickou roli EU jako předního aktéra současného globálního krizového managementu.

Je zajímavé, že námořnímu pirátství věnují sdělovací prostředky ohromný zájem, ačkoli se protipirátských operací neúčastní zdaleka tolik vojáků jako například ve válkách v Afghánistánu či Iráku (US Navy 2009). Proto považují za důležité alespoň nastínit rozsah a význam somálského pirátství, který ilustruje následující tabulka:¹

Tabulka č. 2: Rozmach somálského pirátství v letech 2006–2011

Časové období	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Počet útoků ve světě celkem	239	263	293	406	445	156
Počet útoků somálských pirátů	10	44	111	217	219	107
Podíl somálských pirátů na celku	4%	17%	38%	53%	49%	69%

*pouze do 14. 4. 2011

Zdroj: ICC Commercial Crime Services (2011): Piracy Reports. Kuala Lumpur: International Maritime Bureau Piracy Reporting Center, <<http://www.icc-ccs.org/piracy-reporting-centre/request-piracy-report>>. Jednotlivé roční a čtvrtletní zprávy za příslušná období.

Počátky somálského pirátství sahají do devadesátých let minulého století, kdy byla dovršena dezintegrace státní moci bývalé Somálské republiky. První ozbrojené skupiny tou dobou začaly operovat v somálské výlučné ekonomické zóně s cílem ochránit loviště ryb, o něž se již nebyl schopen postarat rozpadlý stát (Kraska – Wilson 2009: 249). Postupem času musely somálské přímořské komunity čelit nejen nelegálnímu rybolovu v teritoriálních vodách země, ale také objevujícím se skládkám jedovatého odpadu ze zahraničí. Už tehdy vyšlo zřetelně najevo, že Somálci nedisponují dostatečně efektivními prostředky k ochraně vlastních rybářských lovišť ani pobřeží, ale svět se po neúspěšné mezinárodní intervenci o Somálsko zajímal již pouze okrajově (Lennox 2008: 8). První pirátské skupiny skutečně vznikly ve zchudlých pobřežních oblastech, jakými jsou *Eyl*, *Hoby* či *Xarardheere* (International Crisis Group 2009: 11), a mezi prvními oběťmi útoků byly dánské a španělské rybářské lodě (Sörenson 2008: 17). Somálští piráti ani tehdy, ani dnes neusilovali o loupež plavidla nebo jeho nákladu, ale od počátku požadovali za navrácení lodi a propuštění posádky výkupné v hotovosti, jako jakousi „daň“ z rybolovu v somálských vodách. Vidina obrovského zisku ovšem rychle přilákala žoldáky místních milicí, kterým na ochraně rybářských lovišť vůbec nezáleželo, a další útoky byly podnikány proti všem plavidlům bez rozdílu (Kraska – Wilson 2009: 249). Běžnou praxí v rozpadlém Somálsku bylo prodávání protiprávních „licencí k rybolovu“ místními vůdci zahraničním rybářským společnostem, které ohrožovaly přežití místních rybářských komunit. Z takové licence profitovaly obě strany – jedna mohla nerušeně rybařit za minimální poplatek 15–30 tisíc amerických dolarů za sezonu a druhá využít osobní obohacení k soukromým účelům, většinou financování vlastních milicí, ilegálním nákupům zbraní apod. V Somálsku došlo k množství takových „dohod mezi zloději“ – evropskými firmami a významnými vojenskými vůdci postdiktatorního Somálska (Waldo 2009).²

Z původní zoufalé obrany somálských rybářů se tak vyvinul organizovaný zločin pirátství, ohrožující veškerá plavidla bez výjimky. Epicentrem pirátství se stala již v roce 2002

severovýchodní oblast Somálska, zvaná Puntland. Požadované výkupné ovšem tehdy představovalo zhruba desetkrát menší částku než dnes – „pouhých“ 50 až 200 tisíc amerických dolarů (Koknar 2004). Množství pirátských útoků postupně vzrůstalo až na současné extrémní hodnoty.

Přestože IMB upozorňovala na zhoršující se situaci již několik let, somálské pirátství vstoupilo do povědomí světové veřejnosti jako závažný mezinárodní problém až koncem roku 2008, kdy došlo k útokům na mediálně zajímavé cíle, jakými byly například obří ropný tanker *Sirius Star* ze Saúdské Arábie nebo ukrajinská loď plná ruských tanků na cestě do Mombasy, kterou přepadlo hned 50 ozbrojených pirátů najednou (Hanson 2010:10). Pirátství se rázem stalo novým sektorem somálské ekonomiky, neboť obchodní společnosti a pojišťovny začaly vyplácet výkupné v řádech milionů dolarů a úplatky politických činitelů v Puntlandu se proměnily v největší zdroj zahraničních valut. Zločinná pirátská ekonomika sice postupně ovládla Puntland, nicméně ten si i navzdory korupci udržel alespoň minimum řádu a stability, na rozdíl od jihu zmítaného boji (Kraska 2010: 112–113).

Somálské pirátství bychom mohli rozdělit na tři velmi odlišná období. První, rané postdiktatorní období (cca 1991–1998) se pravděpodobně týkalo zoufalých snah místních rybářů, případně i drobných zlodějů nahodile napadajících proplouvající lodě. V druhém období na přelomu století již docházelo k občasným útokům jak na rybářské, tak na obchodní lodě a soukromé luxusní jachty, často se zapojením místních klanových předáků. Třetí, současné období (zhruba 2005–2011) se vyznačuje novým přístupem pirátů k taktice, organizovanosti a efektivitě. Současní piráti útočí na rozměrná plavidla, velmi dlouho zdržují rukojmí i loď a požadují mnohem vyšší výkupné za jejich propuštění. Vše nasvědčuje tomu, že piráti (původně členové samozvané „Somálské pobřežní stráže“), si rychle uvědomili finanční výnosnost svého počínání a rozhodli se pirátské aktivity zprofesionalizovat rozšířením materiální výbavy, výzbroje, zázemí i oblasti svého působení, využívající možnosti neohroženého zakotvení unesené lodí na somálském pobřeží (International Expert Group on Piracy off the Somali Coast 2008: 18–19).

Způsob, jakým somálská piráti operují, přitáhl mnoho pozornosti. Obzvláště se diskutuje o profesionální úrovni pirátů. Přestože mnozí popisují vývoj somálského pirátství od drobných krádeží po mezinárodní organizovaný zločin (Lennox 2009:9), který zahrnuje investory, vyzvědače v přístavech a poskytovatele zázemí či vybavení i v jiných státech než Somálsku (Owens 2009), závěry expertní monitorovací skupiny OSN jsou překvapivé. Příliš mediálně dramatizované pirátství se ve skutečnosti liší. Žádné důkazy o všeobecné vyspělosti a vybavenosti pirátů zbraněmi, technikou či informacemi se nepotvrdily. Naopak, většinou piráti útočí zcela nahodile, což potvrzuje i několik úsměvných případů, kdy se pokusili omylem přepadnout válečné lodě hlídkujících států (United Nations Security Council 2008: 36). Velkou část pirátů tvoří negramotní a nezaměstnaní muži, kteří mohou nalézt práci maximálně jako ozbrojená stráž. Jediný úspěšný únos jim přitom může přinést až tříroční plat hlídače. Mnozí takoví piráti pocházejí z kočovných vnitrozemských komunit, dokonce ani neumějí plavat a na moři se nevyznají (International Expert Group on Piracy off the Somali Coast 2008: 17–18). Nechají se rovněž snadno přesvědčit o iluzi, že mají právo útočit na lodí, kvůli kterým zůstává Somálsko chudé (tamtéž: 15).

Na rozdíl od amatérských skupin, existují i některé organizace, například tzv. Somali Marines, kteří potvrzují schopnost efektivní koordinace pirátů dle dlouhodobějšího strategického plánu, kvalitní technologickou vybavenost a podřízení jednotnému velení (Sörenson 2008: 20). Paradoxně byli někteří ze schopnějších pirátů dříve vycvičeni zahraničním do role somálské pobřežní stráže (Middleton 2008: 5). Tito piráti využívají služeb prostředníků, kteří vyzvedávají výkupné v Keni či Spojených arabských emirátech, umějí používat satelitní telefony a notebooky při únosech a vlastně nemají žádné důvody k násilnostíem (del Pozo 2009: 3). V porovnání s konflikty odehrávajícími se na souši patří somálská piráti vlastně k těm nejmírumilovnějším zločincům v oblasti (Panjabi 2010: 465).

Po dlouhé odmlce se tak v devadesátých letech 20. století ocitl mezinárodní problém námořního pirátství opět na pořadu dne. Nejprve s epicentrem v jihovýchodní Asii, kterému spolupracující asijské státy dokázaly velice úspěšně čelit, později ale úpadek jihoasijského pirátství vystřídal postupný rozmach pirátství somálského (Kraska – Wilson 2008: 44).

AKTÉRSTVÍ EU NA PŘÍPADĚ BOJE PROTI SOMÁLSKÉMU PIRÁTSTVÍ

Materiální předpoklady uznání

Mezi materiální předpoklady k uznání EU můžeme zařadit protipirátskou misi Atalanta, její institucionalizaci i samo nasazení vojenských sil v terénu. EU si dobře uvědomuje příčiny somálského pirátství, které je nutno spatřovat na souši. Dlouhodobě se tedy angažuje při řešení somálského konfliktu v procesu národního usmíření. Na rozdíl od mnohých aktérů, kteří bojují proti pirátství pouze přímými metodami, EU vytvořila svou komplexní strategii (*comprehensive approach*) pro řešení námořního pirátství, která se kromě aktivit na moři zaobírá i celou řadou projektů na somálském teritoriu.

EU v současnosti působí v oblasti vojenské (operující námořnictvo v rámci EU NAVFOR Atalanta), humanitární (pomoc somálskému lidu), ekonomické (investice, rozvoj obchodu atd.), diplomatické (snaha o politické řešení k ukončení chaosu v Somálsku), dále v oblasti vytváření a posílení bezpečnostních struktur státu či přechodné federální vlády (TFG). V neposlední řadě bychom činnost EU mohli charakterizovat multilaterálním přístupem k problému, EU vždy spolupracuje s mnoha partnery (Germond – Smith 2011: 6). Důkazem může být spolupráce EU s mnoha dalšími aktéry na platformě Kontaktní skupiny zabývající se Somálskem (ne pouze pirátstvím), která spatřuje naději na vytvoření stabilního mírového prostředí pomocí podpory činnosti TFG (Transitional Federal Government), UNPOS (*United Nations Political Office on Somalia*) a rozvoje mise Africké unie – AMISOM. EU zaručeně patří k těm, kteří k problému pirátství zaujímají komplexní přístup a kromě nasazení námořnictva také usilují řešit problém pirátství od základu (House of Lords 2010: 18).

O hledání komplexního řešení svědčí mimo jiné spuštění operace Atalanta v rámci širší strategie EU vůči Somálsku, zpracované v dokumentu „Joint Strategy Paper – Somalia 2008–2013“, který pomocí desátého rozvojového fondu EU alokuje v těchto pěti letech na pomoc Somálsku 215,8 milionu eur (Hagemann 2010: 62), což z EU činí největšího dárce pomoci Somálsku (Thulstrup 2010: 89). Finanční prostředky unie směřuje do tří stěžejních sektorů – vládnutí (60 milionů eur), vzdělání (55 milionů eur) a ekonomického rozvoje a potravinové bezpečnosti (55 milionů eur) (EK 2009a: 8). Domnívám se, že kritika, která tvrdí, že pomoc EU Somálsku se zaměřuje obzvláště vysokou měrou na krátkodobé cíle boje proti hladu a suchu a zanedbává dlouhodobé rozvojové cíle země a somálské společnosti (Barrueco Sánchez 2009: 208), zde není na místě (EK 2009b).

Navzdory rozsáhlé pomoci EU Somálsku kritici namítají, že v porovnání s náklady mise Atalanta, odhadovanými na 450 milionů dolarů za rok, představuje poskytovaných zhruba 43 milionů eur ročně na řešení primárních příčin pirátství stále ještě relativně malý finanční obnos (Gilpin 2009: 16). Jiní kritici poukazují na to, že Evropská komise současně finančně podporuje rozvoj stabilnějšího a samostatného Somalilandu, který již dvacet let usiluje o uznání své nezávislosti, zatímco paralelně EK sponzoruje proces národního usmíření v jižním Somálsku, které s odtržením severního Somalilandu nesouhlasí (Jhazbhay 2008).

EU spustila v dubnu 2010 výcvikovou misi EUTM Somalia (*European Union Training Mission*) (EU 2011c) pro somálské jednotky se sídlem v Kampale (Uganda) jako komplementární pozemní misi k námořní *Atalantě* (EU 2011b). Mise EUTM Somalia se účastní zhruba 150 instruktorů ze 14 členských států unie. Rozpočet mise činí 4,8 milionu eur na dvě plánovaná šestměsíční období (EU 2011b), kdy by mělo dojít k výcviku 2000 jednotek somálských bezpečnostních sil, včetně asi stovky bojovníků somálské súfistické

milice Ahlus Sunnah wal Jamaah. Zatímco EU provádí instruktáž pro somálské rekruty, Spojené státy misi EUTM spolufinancují (RB OSN 2008a).

Pokud se týká vztahu EU k misi Africké unie (AU) AMISOM, EU svolila k vojenské podpoře této mise již v dubnu 2007 (Rada EU 2007), přestože EK nejprve po etiopské invazi na sklonku roku 2006 žádala o nasazení *peacekeepingové* mise OSN (podobně jako Africká unie, Liga arabských států a další) (Dagne 2010). Přestože Africká unie opakovaně žádala EU o vyslání *peacekeepingové* mise přímo do Somálska, EU vždy odmítala pozemní nasazení vlastních vojenských jednotek v Somálsku (Barrueco Sánchez 2009: 238). Namísto toho podpořila misi AU, do jejíhož řídicího centra v Addis Abebě vyslala expertní poradce (EU's Institute for Security Studies 2009: 260) a spustila vlastní výcvikovou misi v Ugandě (EUTM) a námořní protipirátskou misi Atalanta (EU NAVFOR).

V prosinci 2008, kdy byla Atalanta spuštěna, se jednalo o první ryze protipirátsky orientovanou mezinárodní námořní operaci u Somálska, neboť operace vedené vojsky Combined Task Force 150 (CTF-150) (Combined Maritime Forces 2011a) a NATO (2011c) byly zaměřeny na všeobecné bezpečnostní akce policejní povahy a pirátstvím se zabývaly okrajově. Odpověď EU na hrozbu, která se již během roku 2008 ukázala v plné síle, s sebou přinesla reakci i ostatních aktérů. Z kraje roku 2009 totiž k Somálsku vyslaly svá loďstva velmoci jako Rusko, Čína nebo Indie, a zároveň se změnil postoj USA, viditelný v obratu NATO, které spustilo svou vlastní protipirátskou operaci Ocean Shield a Combined Maritime Forces (2011c), které spustily rovněž vlastní protipirátskou koalici CTF-151 (Germond – Smith 2011: 3).

Zařazením pirátství mezi nové hrozby a priority dala EU ve své bezpečnostní strategii v prosinci 2008 najevo zřetelnou snahu stát se aktérem při řešení pirátství (Salvatierra 2009: 153) a iniciovala misi SZBP, která se svým charakterem liší od předchozího nasazení EU v krizovém managementu a *peacekeepingových* misích (EU's Institute for Security Studies 2009: 395). Je zapotřebí si uvědomit, že Atalanta není klasickou mírovou operací OSN, ale podléhá plné kontrole skupiny suverénních států. Stejně tak nezabraňuje žádnému konfliktu, nýbrž usiluje o odrazování, předcházení a hašení pirátských útoků, nevýmajíc použití síly, což z Atalanty do jisté míry činí misi s policejním mandátem, kterou ovšem vykonávají vojáci (Bacas Fernández 2009: 143 a 152). Za iniciováním bezprecedentní námořní mise EU stojí v podstatě somálská piráti, kteří umožnili spuštění vojenské spolupráce v rámci SZBP EU, kterou by jinak bylo obtížné realizovat (Chiarugi – Archibugi 2009: 5). „Válka“ proti pirátům, jak se ukázalo, totiž zdaleka není kontroverzním tématem mezinárodní politiky, vždyť piráti jsou považováni za nepřátele lidstva ohrožující mezinárodní námořní dopravu, proti kterým lze bojovat bez větších negativních důsledků. Svědčí o tom za prvé rychlost, s níž se Rada bezpečnosti usnesla na protipirátských rezolucích, a za druhé spolupráce zemí, které spolu za normálních okolností takřka nespolupracují, jako například USA, Írán, Japonsko, Čína, Indie, Pákistán, Rusko, Saúdská Arábie, řada evropských zemí apod. (Hvidt – Mouritzen 2009: 80). Netradiční přístup EU NAVFOR můžeme pozorovat i v rozsáhlé spolupráci Atalanty se soukromým sektorem, majiteli lodí, operátory, přepravními asociacemi či IMO (International Maritime Organization), na rozdíl od většiny aktérů přítomných v oblasti (House of Lords 2010: 16). Vypovídá to snad o EU jako ekonomické velmoci číslo 1? Nejenom. EU má velice blízko k navrhovanému širokospektrálnímu řešení, které obnáší usnadnění komunikace a koordinace mezi soukromou sférou, vládami států a mezinárodními vládními i nevládními organizacemi na rovině politické, vojenské, finanční, legální, logistické a kriminalistické (Kraska 2009: 198).

Za hmatatelný výsledek spolupráce EU NAVFOR se soukromou sférou lze považovat dvě konkrétní iniciativy. Za prvé vytvoření propracované a široce uznávané koncepce nejlepších praktik pro soukromý sektor, pokud se chce vynasazít pirátským útokům předcházet či s piráty bojovat. Dokument se v podstatě týká všech situací, které mohou lodě potkat při plavbě Adenským zálivem a přilehlými oblastmi, a doporučení, jak na ně

reagovat (EU NAVFOR et al. 2009). Rozloha oblasti, v níž se pirátství vyskytuje, nemožňuje ani loďm z celého světa efektivně zajistit bezpečnost všem obchodním plavidlům, a proto elementární součástí obrany před piráty spočívá na bedrech komerčních lodí samotných (Kraska – Wilson 2008: 42). Implementace nejlepších praktik doporučených Atalantou, ale i dalšími organizacemi, jak se zdá, přináší své ovoce (EU NAVFOR 2011b).

Druhou významnou iniciativou EU NAVFOR se stalo založení *Maritime Security Centre – Horn of Africa (MSC-HOA)* (EU NAVFOR 2011f), internetového portálu, s jehož pomocí operační velitelství námořních sil EU v britském Northwoodu nabízí obchodním loďm a společností celou škálu služeb, především pokud se týká koordinace a informací.

Další materiální předpoklad k uznání EU za aktéra v boji proti pirátství by mohlo představovat skutečné množství fyzicky nasazených námořních sil EU NAVFOR u Somálska, případně jeho poměrná část vůči celku. Jistě se najdou tací, kteří budou argumentovat tím, že když operující loďstvo EU bude početnější než loďstva některých velmocí, pak tyto velmoci budou EU uznávat na základě těchto materiálních charakteristik, tedy demonstrace síly (klasičtí realisté v teorii mezinárodních vztahů by tak jistě učinili). Loď a letadla tvořící součást Atalanty nicméně stále patří jednotlivým členským státům a ty nad nimi vykonávají svrchovanou kontrolu a plně hradí jejich provoz. Financování mise totiž probíhá na bázi mechanismu Athény, který ponechává dobrovolnou účast na misích SZBP nákladům členských států a společně celá unie hradí pouze takzvané společné náklady, které tvoří zhruba 2 % celkových nákladů na misi (EU's Institute for Security Studies 2009: 391). Členské státy si tedy v důsledku platí svou účast na misi EU samy, a pokud misi nehodlají podpořit, prostě se jí odmítnou zúčastnit. S podivem potom sledujeme, jak EU zaujímá ve světovém žebříčku čelné místo v boji proti pirátství u Somálska, na rozdíl například od boje v Afghánistánu (Drossinos 2009: 39–40).

Nyní se podívejme na význam sil operujících pod vlajkou EU NAVFOR. Před zahájením mise došlo k dohodě o minimálním rozsahu námořních sil EU s cílem boje proti pirátství u Somálska. Minimální počet byl stanoven na tři válečné lodě s vrtníky a vojenskými týmy, tři průzkumná letadla, pomocné plavidlo a vojenské velitelství (umístěné na další lodi). Například v červenci 2009 tvořilo Atalantu 13 lodí – tři francouzské, tři německé, tři švédské, dvě španělské a po jedné řecké a italské; dále pak tři letadla z Francie, Německa a Španělska (Hagemann 2010: 66–67). V únoru 2010 Atalanta měla tři letadla a 11 lodí – pět francouzských jednotek, tři německé, dvě španělské a po jedné řecké, belgické, nizozemské, a dokonce norské, ačkoli Norsko je členem NATO a není členem EU (EU NAVFOR 2009a). Pro srovnání flotila NATO operující v rámci operace Ocean Shield tou dobou v oblasti byla tvořena pouze 4 plavidly (NATO 2010). Na místě také působí pátá flotila USA čítající mezi pěti a deseti loděmi. Ostatní státy se účastní operací v Adenském zálivu již v menším nasazení (Owens 2009: 2). Do začátku roku 2011 se mise Atalanta zúčastnilo 26 států. Třináct členských států EU vyslalo lodě, průzkumná letadla či ozbrojené týmy. Dalšíh devět členů EU poskytlo expertní personál do operačního velitelství v Northwoodu nebo přímo na palubu lodí. Operace Atalanta se kupodivu účastní i čtyři nečlenské státy EU, konkrétně Norsko (válečnou loď), Chorvatsko, Černá Hora a Ukrajina (EU NAVFOR 2011g). Tyto státy bezesporu hájí v oblasti Afrického rohu své obchodní zájmy, nicméně jejich přímá účast na misi EU vypovídá o snaze úzce s unií spolupracovat a veřejně tímto demonstrovat své odhodlání stát se součástí EU v budoucnu či dát najevo alespoň svou přináležitost k společným hodnotám Evropy.

V lednu 2011 se mise Atalanta účastnilo celkem pět průzkumných letadel a 14 lodí – sedm francouzských, tři španělské, tři německé a po jedné italské, švédské, řecké, nizozemské, belgické a lucemburské jednotce (EU NAVFOR 2010a). Armáda České republiky vyslala zatím tři experty do Northwoodu (Ministerstvo obrany ČR), přičemž celkové obsazení operačního velitelství tvoří zhruba 80 osob (Valin 2009: 8). Další příslušníci mise pracují na francouzské vojenské základně v Džibuti, odkud startují průzkumná letadla Atalanty (EU's Institute for Security Studies 2009: 396), nicméně většinu členů EU

NAVFOR tvoří námořníci v blízkosti Somálska – dohromady Atalanta čítá na dva tisíce vojáků (nejen) EU (EU NAVFOR 2011g).

O úspěších mise Atalanta,³ které by podobně jako její vojenská síla mohly vést některé aktéry k uznání EU, se hovoří často s rozpaky. Na jedné straně EU NAVFOR sklídila ohromný úspěch, především díky své bezprecedentnosti pro SZBP EU, koordinaci a sdílení informací s ostatními aktéry, iniciativám jako Best Management Practices 3 či MSC-HOA a celkově díky svému multidimenzionálnímu přístupu k problému. Svůj primární mandát čili ochranu humanitárních konvojů World Food Programme (WFP) a zásilek určených misi AU AMISOM splnila Atalanta výborně (House of Lords 2010: 9). Na druhé straně se ale problém somálského pirátství nikterak neuklidňuje. V roce 2010 pokračovala rostoucí tendence jak v počtu útoků, tak v počtu unesených osob (1181 za rok 2010! – BBC News 2011). EU se hájí tím, že od spuštění Atalanty sice celkových útoků přibylo, avšak podíl těch úspěšně provedených klesl (EU NAVFOR 2010d; Hulbert 2009: 3). Podobně smíšené pocity vyvolávají údaje o tom, že se mezinárodním silám daří čím dál více pirátských útoků překazit, ale současně pouze mizivé procento z chycených pirátů se podaří vůbec dovést k soudu či skutečně odsoudit na základě důkazů (Reuters 2010). Jako úspěch EU NAVFOR můžeme spatřovat fakt, že dvě třetiny somálských pirátů vězňených v Keni byly předtím chyceny a předvedeny před soud právě jednotkami Atalanty (House of Lords 2010: 14). EU NAVFOR nepochybně též přispěla k inovacím v soukromém sektoru námořní dopravy, pokud jde o prevenci útoků, instalaci defenzivních opatření nebo uvědomění si rizika (EU's Institute for Security Studies 2009: 398). Délka trvání Atalanty byla roku 2010 prodloužena až do prosince 2012, celkem tedy zatím na čtyři roky (Rada EU 2010).

Intersubjektivní předpoklady uznání

Vedle materiálních předpokladů pro uznání se EU snaží ovlivňovat ostatní aktéry i ve sféře intersubjektivní. Pomocí různých ideově zaměřených opatření o sobě EU konstituuje obraz, který by jí mohl usnadnit uznání druhé strany, pokud se takový konstrukt podaří unii rozšířit a doručit těm správným adresátům.

Domnívám se, že zatímco vytvářením materiálních předpokladů pro uznání se EU snaží přesvědčit ostatní zúčastněné o tom, že její schopnosti dosahují (a možná i převyšují) kvality aktéra – v jistém rozsahu se takto snaží transformovat v aktéra více podobného státu –, role ideových prostředků, které EU k dosažení uznání používá, se liší. Obraz, jímž se EU v případě boje proti pirátství u Somálska prezentuje, se zdá být zaměřen nikoli na asimilaci s ostatními aktéry, nýbrž na zdůraznění odlišnosti a výhod zapojení EU do řešení problému.

Pro analýzu vytváření intersubjektivních předpokladů k uznání EU jsem proto vybral aktivity EU vedené ideově založenými prostředky, které dle mého názoru mají za cíl mimo jiné vytvářet obraz o činnosti EU v oblasti jako o skutečně evropskounijním projektu a zdůrazňují potřebu přítomnosti a aktérství EU v krizovém managementu. Poslání EU má být vnímáno jako mise s jasně definovanými cíli, s vysokou úspěšností a současně usilující o vytvoření vlivného precedentu pro budoucnost SZBP EU. Konstrukt budovaný EU se vymezuje vůči NATO, klade důraz na výhody multidisciplinárního rozhledu a schopností EU. Za jádro pro stvoření potřebných intersubjektivních předpokladů k uznání unie samozřejmě považují schopnost EU dostatečně informovat o všech svých výsledných aktivitách. Lze předpokládat, že potřebuje-li EU získat statut uznávaného aktéra, bude zároveň usilovat o silnější spojení s médii, o lepší prezentaci mise na webu nebo o získání nějaké výhody oproti ostatním aktérům či koalicím.

Celkový pohled na sdílení informací a mediální prezentaci jednotlivých misí v porovnání s EU NAVFOR Somalia se výrazně liší. Na jedné straně zde existují tři mezinárodní koalice (Ize-li pokládat misi EU za koaliční), které kvalitním způsobem informují veřejnost o své protipirátské činnosti – mise EU NAVFOR Atalanta, mise NATO Ocean Shield

a CTF-151 koalice Combined Maritime Forces (CMF). Na druhé straně lodě s převážně či výhradně národním mandátem na ochranu vlastních lodí o své činnosti informují podstatně méně nebo pomocí jiných sdělovacích prostředků, než je internet. Čína (Ministry of National Defense 2010) a Japonsko (Japan Ministry of Defense 2011) o svých aktivitách informují (na internetu) poměrně dobře, na rozdíl třeba od Indie (Indian Navy 2010).

Podobný způsob předávání informací i komunikace s médii a veřejností ze strany EU, NATO a CMF reflektuje současné členství některých států ve všech třech koalicích (Combined Maritime Forces 2011d). Koordinace „západních koalic“ také umožnila a výrazně vylepšila kontakty důstojníků některých evropských zemí (zejména Velké Británie), kteří se podílejí souběžně na operaci EU Atalanta, operaci NATO Ocean Shield i operacích CMF⁴C – CTF-150 i CTF-151 (EU's Institute for Security Studies 2009: 400). Přestože se na první pohled nezdá, že by EU obzvlášť výrazně usilovala při práci s médii o vytváření intersubjektivních předpokladů pro své uznání, při bližším pohledu se již odlišnosti mezi prezentací EU a NATO či CMF nabízejí. Lze z nich ovšem vyčíst nějaké závěry? Domnívám se, že ano. Zatímco informace o vlastní činnosti podávají koalice EU NAVFOR Somalia (2011a), NATO Ocean Shield (2011a) i CMF (2011e) naprosto detailně, mise EU Atalanta informuje nejen o svých aktivitách v terénu, nýbrž poskytuje užitečné, a dokonce nejaktuálnější a nejpřesnější informace o dění v oblasti, obzvláště pokud se týká unesených či osvobozených plavidel. Registrovaným uživatelům zabezpečeného webu MSC-HOA sděluje i akutní výstrahy ohledně hlášených nebo zpozorovaných pirátských útoků. Portály NATO (2011d) i CMF (2011d) na aktuální informace EU odkazují, a dokonce jej doporučují.

Zabývejme se však raději analýzou prezentace mise EU. Zajímají nás dvě konkrétní otázky – co a jak Atalanta prezentuje. Již jsme zmínili, že EU NAVFOR dává k dispozici užitečné informace všem aktérům u Somálska, za čímž může stát snaha unie vyniknout mezi aktéry a získat jejich uznání. Atalanta vyniká také ve snaze přiblížit se sdělovacím prostředkům, protože zřídila vlastní mediální centrum včetně kontaktní osoby mluvčího, které poskytuje informace ohledně mise (EU NAVFOR 2011j). Dále EU NAVFOR pravidelně vydává aktualizovanou příručku pro žurnalisty, v nichž zpracovává stručný a přehledný popis spolu s nejnovějšími statistickými údaji o úspěších mise (EU NAVFOR 2011d). Atalanta také publikuje každý týden přehled o atakovaných a unesených lodích i s detaily útoků a pravidelně aktualizuje seznam všech unesených lodí s podrobnostmi o posádce, datu a místě únosu atd. (EU NAVFOR 2011i). Navíc EU poskytuje ve formě videí materiály o misi Atalanta, jejím významu, úspěších, průběhu a také záznamy z tiskových konferencí (Rada EU 2011c). Naproti tomu videa poskytovaná Severoatlantickou aliancí vykazují čistě vojenský charakter záběrů z helikoptér apod. (NATO 2011b). V oblasti sdílení informací EU podle mého názoru zaujímá na pomyslném žebříčku nejvyšší příčku.

EU NAVFOR se na svých stránkách snaží Atalantu prezentovat jako čistě unijní záležitost a o členských státech se tu hovoří jen v případě nutnosti. Ačkoli tedy lodě participující na misi poskytují a hradí členské státy, při popisování úspěchů či zásahů jednotek se takřka vždy zmiňují „jednotky EU NAVFOR“, a nikoli „španělsí vojáci“ či „francouzská loď“. Po vizuální stránce můžeme pozorovat to samé. Na stránkách mise nejsou zobrazeny vlajky členských či účastnících se států, ale pouze vlajky a symboly EU a mise EU NAVFOR (2011c; 2011h). Výcviková mise EUTM Somalia se ani nezmiňuje o národnosti velitele nebo zúčastněných členských státech, mise je zkrátka prezentována jako unijní (EU 2011c).

Web Rady EU zabývající se SZBP představuje EU NAVFOR jako světového leadera při sdílení informací a koordinaci nasazených mezinárodních, národních či regionálních námorních sil operujících u Somálska, obzvláště vyzdvihující spolupráci s Čínou při kontrole IRTC (Internationally Recommended Transit Corridor) v Adenském zálivu. Při prezentaci protipirátského úsilí je zde kladen důraz na kooperativní roli EU a její komplexní

přístup k řešení problému: od mezinárodněprávní spolupráce EU s Keňou a Seychelskými ostrovy přes kontribuce k ustanovení somálské policejní síly, podporu Džibutské dohody ze srpna 2008, uspořádání dárcovské konference na podporu somálského bezpečnostního sektoru až po zdůraznění účasti nečlenských států na misi EU NAVFOR – Norska, Ukrajiny, Chorvatska a Černé Hory – a multilaterální přístup, při němž EU oslovuje řadu významných aktérů nestátní povahy – mezinárodní Kontaktní skupinu, zabývající se pirátstvím u Somálska, RB OSN, IMO, AU a další regionální organizace. Představitelé EU NAVFOR totiž pravděpodobně oslovují ostatní aktéry více než oni je (EU NAVFOR 2011e).

EU poskytuje o svých aktivitách u Somálska překvapivě příznivé množství kvalitních informací a dostává se jí i velké přítomnosti ve světových médiích (United States Navy 2009). Obraz, který o Atalantě EU vytváří, se kromě pozitivního vnímání aktivit unie v mezinárodním krizovém managementu dle mého názoru snaží zacílit na tři klíčové faktory, jež obecnému uznání EU za aktéra poněkud brání. Všechny tři tyto faktory úzce souvisejí s budoucností SZBP EU.

Prvním faktorem je nutnost dokázat, že mise SZBP EU mají svůj *raison d'être*, že přinášejí konkrétní výsledky a dokážou být velmi úspěšné. Rada EU, reprezentující zde vůli členských států, se prostřednictvím EU NAVFOR Somalia snaží takový precedent do budoucna vytvořit. Za primární cíl mise byla vybrána ochrana konvojų WFP a dodávek AMISOM a námořními silami EU NAVFOR byl plněn zatím výborně (House of Lords 2010: 8-10; EU NAVFOR 2011d). Dle mého mínění má poměrně jednoduchý (a vznešený) cíl mise poukázat na její úspěšnost. Zabraňování pirátských útoků, kterým se Atalanta též zabývá, a úspěšnost v tomto boji není pro hodnocení mise tak zásadní. Proto i když se vojákům EU NAVFOR nedaří hatit útoky pirátů tak, jak by si přáli, EU vyzdvihuje úspěšnost mise při její prezentaci, ačkoli primární cíl mise – ochrana konvojų WFP – zabere lodím Atalanty pouhých 10 % pracovní náplně (EU's Institute for Security Studies 2009: 396–397). Podmínky k zavedení důležitého precedentu jsou v případě Atalanty vskutku ideální (Hvidt – Mouritzen 2009: 80). Předně proto, že mise bojuje s nepřitelem, který si zasluhuje kvůli svým činům univerzální kriminalizaci dle snad všech národů i mezinárodních norem (OSN 1958; 1982; SUA 1988 atd.), podobně jako akt terorismu. Ale stejně tak proto, že se mise odehrává na volném moři či somálském teritoriu, které ovšem RB (Rada Bezpečnosti) OSN zpřístupnila aktérům bojujícím proti pirátství (2008c). Z toho vyplývá, že prostor pro vznik skutečně bezprecedentní mezinárodní spolupráce proti univerzálnímu nepříteli na nekonfliktní půdě (volném moři) již nemohl být větší.

Za druhý faktor bránící uznání, který se EU ve svém diskurzu a prezentaci snaží překonat, považují nebezpečí vnímání mise ostatními aktéry nikoli jako skutečné mise SZBP EU vedené v zájmu unie, ale jako mise jednoho členského státu či úzké skupiny členských států spuštěné v národním zájmu. Takovým obviněním podléhala v minulosti nejvíce Francie, aktivní zastávce SZBP EU (EU's Institute for Security Studies 2009: 350).

V případě Atalanty vyvstává otázka, zdali se nejedná o další francouzský národní projekt. Francie byla totiž spolu s USA hlavním iniciátorem protipirátských rezolucí týkajících se Somálska na půdě RB OSN, umožňujících například vstup do teritoriálních vod Somálska se souhlasem TFG (Chafer – Cumming 2010: 11). Podezření vyvolává i fakt, že EU NAVFOR Somalia byla spuštěna a vyprojektována během francouzského předsednictví v Radě EU a pro iniciaci první námořní vojenské mise EU se vyslovoval obzvláště výrazně prezident Nicolas Sarkozy (Hagemann 2010: 59). Navíc Francie se před zahájením Atalanty již aktivně angažovala v oblasti Afrického rohu a podílela se na sřežení plavidel WFP (podobně jako Dánsko, Nizozemí a Kanada) (EU's Institute for Security Studies 2009: 394). Vojenské velitelství Atalanty disponuje také podpůrnou základnou v Džibutsku, umístěnou ve francouzské vojenské základně, odkud také startují pozorovací letadla EU NAVFOR (EU's Institute for Security Studies 2009: 396).

Na Paříži a Bruselu tak spočinula odpovědnost za to, aby mise Atalanta vypadala a byla skutečně misí SZBP EU nejen nominálně, ale i svým charakterem. Nepochybují o tom, že řada iniciativ omezujících roli Francie v Atalantě přišla s cílem vnímání EU NAVFOR jako opravdu evropskounijního projektu. Francie se samozřejmě nejprve snažila zapojit členské státy s určitými námořními zájmy a svěřit jim kompetence. Při prezentaci mise potom EU klade znatelný důraz na to, aby upozornila, že nyní jde o nefalšovaný evropský projekt. Počáteční vojenské velitelství proto bylo svěřeno Řecku (Valin 2009: 7–8) a operační (hlavní) velitelství celé mise Velké Británii (EU's Institute for Security Studies 2009: 395). Mezi plavidly a letadly EU NAVFOR se však na počátku roku 2011 nenacházel ani jeden britský stroj, zato sedm francouzských (EU NAVFOR 2010a). Francie stála u zrodu Atalanty a masivně do boje proti pirátství investovala politicky i vojensky (Valin 2009: 5–7). EU NAVFOR se podařilo získat podporu 26 zemí (EU NAVFOR 2011g), připravuje se účast Srbska (Jevtić 2010) a v lednu 2011 Finsko vyslalo vůbec první svou loď do mezinárodní mise (EU NAVFOR 2009b). Těžko můžeme v současnosti kriticky hovořit o „francouzské misi“, neboť Atalanta se stala skutečnou misí SZBP EU, přestože účast některých států je spíše symbolická. Paříž i Brusel podporu Atalanty využívají a zdůrazňují její vskutku evropský rozměr při její prezentaci, neboť se ukazuje, že autonomie a konzistentnost EU silně usnadňuje její vnější uznání (Hadfield 2006).

Za třetí faktor bránící uznání EU v případě Atalanty i v krizovém managementu obecně považují existenci Severoatlantické aliance transformované v globálního aktéra. Postbipolární funkce NATO s rozšířenou členskou základnou usilující o posílení civilního prvku krizového managementu se stále více střetává svou náplní práce s EU a rozvojem její SZBP, která se naopak snaží zesílit svou vojenskou dimenzi. Při řešení problému somálského pirátství dochází k zbytečné duplikaci v činnosti obou organizací, jejichž členskou základnu tvoří z velké části stejné státy. EU si překrývající agendy obou celků dobře uvědomuje a, dle mého mínění, činnost a existenci NATO vnímá jako překážku k plnému uznání EU ve vojenské oblasti SZBP.

Intersubjektivní předpoklady k uznání unie vyžadují, aby EU dokázala přesvědčit ostatní o své pozici vůči NATO a zkonstruovala obraz EU jako aktéra, který se s NATO může rovnat, nebo ho dokonce předčít. Takových příkladů kladení důrazu na přednosti EU před NATO nalezneme mnoho. Nejčastěji se upozorňuje na skutečnosti spojené s omezeným vojenským zaměřením NATO v kontrastu s multidimenzionálním přístupem unie (Valin 2009: 20), které pomáhá podstatně širší záběr při řešení somálského konfliktu na souši, lepší vyjednávací pozice a lepší renomé EU v regionu – právní spolupráci EU s Keňou i dalšími státy v regionu se NATO rovnat nemůže (Frick 2010). Svůj význam mají i francouzské preference EU před NATO, například při poskytnutí základny v Džibutsku či masivním nasazení v EU NAVFOR. Navíc se ukazuje, že spuštění vojenské mise EU a účast v ní veřejnost některých členských států zatím akceptuje mnohem lépe než účast na misi NATO, které se kvůli Afghánistánu stávají nepopulárními (Germond – Smith 2009: 584–585). Účast 26 států v EU NAVFOR a fakt, že plavidla NATO operující v rámci mise Ocean Shield ve skupině SNMG1 (Standing NATO Response Force Maritime Group) (NATO 2011g), tvořené Itálií, Španělskem a Německem, byla nahrazena skupinou SNMG2 (NATO 2011f) tvořenou Tureckem, USA, Nizozemskem a Dánskem, vypovídá o změně v přístupu evropských států k NATO (2011e). Dánsko se misí SZBP EU jako jediný členský stát unie neúčastní (Federal Ministry of Defense of Austria 2010) a Nizozemsko, podobně jako Velká Británie, spatřuje NATO jako efektivnější organizaci pro vojenské otázky než EU (Hagemann 2010: 60). Z takto ohromné účasti a podpory EU NAVFOR Atalanta v porovnání s misí NATO Ocean Shield v případech, kdy se státy mohly rozhodnout libovolně o participaci na prvním či druhém projektu, se nabízí jasný závěr. EU se stala atraktivnější platformou spolupráce než NATO pro mnohé evropské státy, jež unie dokázala přesvědčit o důvěryhodnosti a úspěšnosti Atalanty, podobně jako

o vznešeném poslání mise. Paralelně se projevil i efekt *bandwagoningu* – poté, co misi podpořily klíčové státy, se další nechaly strhnout, aby nezůstaly mimo úspěšný projekt (Hagemann 2010: 79).

* * *

Článek ukazuje, jak EU cíleně zaměřuje vlastní diskurz a prezentaci mise EU NAVFOR Somalia na určité aspekty, které podle mého mínění brání uznání unie za aktéra, jako třeba příliš dominantní role Francie či duplikace s konkurenční aliancí NATO v oblasti krizového managementu. Rétorika mise Atalanta jasně zdůrazňuje celounijní složení mise a potřebnost a užitečnost rozvoje SZBP jako silného precedentu pro budoucnost zahraniční politiky unie, nevyjímaje vojenské a bezpečnostní aspekty EU jako předního aktéra v mezinárodních vztazích.

Všeobecně vzato se zdá, že vytvářením materiálních předpokladů EU buduje nutnou podmínku pro své uznání, nicméně sám materiální rozměr mnohdy nepostačuje, pokud není doprovázen ideovými prostředky zacílenými na intersubjektivní rovinu, tedy snahu přesvědčit ostatní aktéry o výhodnosti a prospěšnosti uznání EU za aktéra. Příkladem může být zdůrazňování kredibility námořních sil unie nebo masová účast na misi, jež svědčí o hájení nejen partikulárních zájmů několika států. Intersubjektivní předpoklady k uznání EU se orientují především na vymýcení překážek v ideové rovině, které mohou bránit uznání (či plnohodnotnému uznání) unie za aktéra. Ve sledovaném případě Atalanty platí, že prezentace mise a její rétorika se orientují destruktivně „na odstranění překážek pro uznání“, než že by konstruktivně vytvářely předpoklady. Domnívám se, že EU potřebuje vytvářet jak materiální, tak intersubjektivní předpoklady pro uznání, ačkoliv jednotliví aktéři samozřejmě mohou uznat EU i na základě pouze jedněch z nich. Uznání tedy vyrůstá jak z materiálních, tak z ideových základů. Považuji za velmi těžko představitelné, že by Čína nebo Rusko uznaly EU za aktéra v boji proti pirátství, pokud by pod vlajkou EU plula jediná loď, zatímco by se námořních operací u Somálska paralelně účastnily i lodě členských států unie pod národním velením. Bez silné prezentace takové mise v médiích by se loď EU „ztratila“ v silné konkurenci, podobně jako nyní plavidla Saúdské Arábie, Malajsie či Íránu. Vzhledem k současné činnosti EU NAVFOR Somalia je EU při řešení pirátství považována za neaktivnějšího a nejméně kooperujícího a koordinujícího aktéra v oblasti. Mise EU NAVFOR Atalanta přinesla nejlepší výsledky boje s piráty, nejlépe o svých aktivitách u Somálska informuje, nejčastěji oslovuje ostatní aktéry, a bezesporu spolupracuje s nejširším spektrem hráčů na této šachovnici. Je to způsobeno tím, že se nejvíce snaží zviditelnit a nejvíce usiluje o to, stát se uznávaným aktérem a přinést čerstvý vítr do rozvoje SZBP, podpořené navíc přijetím Lisabonské smlouvy? Pravděpodobně ano. Uznání EU NAVFOR při boji proti pirátství ještě ovšem nutně neznamená všeobecné uznání EU za aktéra, o němž unie nepochybně usiluje. Nicméně tak příznivé podmínky k mezinárodní spolupráci a tak vhodná příležitost k rozvoji a úspěchu SZBP EU, jakou skýtá řešení somálského pirátství, jsou spíše velkou výjimkou než pravidlem. Myslím, že se EU správně rozhodla toto využít.

¹ Tabulka využívá definice pirátství dle IMB, zahrnuje tedy pirátství i ozbrojenou loupež na moři.

² Maxamed Faarax Caydiid, Maxamed Siciid Xirsi Moorgan, Cismaan Xasan Cali Caato a Cali Mahdi Maxamed.

³ Pro aktuální informace o úspěších mise EU NAVFOR Somalia viz EU NAVFOR (2011f).

⁴ CMF je koalice vedená Spojenými státy, přestože velitelé námořních CTF v terénu se střídají na rotačním principu (viz U.S. Naval Forces Central Command 2011 a Combined Maritime Forces 2011b).

Literatura

- Adcock, Robert – Collier, David (2001): Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research. *American Political Science Review*, Vol. 95, No. 3, s. 529–546, <<http://www.sant.ox.ac.uk/people/knicolaidis/robert.pdf>>.

- Bacas Fernández, Jesús Ramón et al. (2009): Crisis Somalí, Piratería e Intervención Internacional. Instituto Universitario General Gutiérrez Mellado – UNED, Madrid, <http://iugm.es/uploads/tx_iugm/crisis_somali.pdf>.
- Barrueco Sánchez, María Luisa (2009): Reflections on the EU Foreign Policy Objectives behind the „Integrated Approach“ in the Response to Piracy off Somalia. *Croatian Yearbook of European Law & Policy*, Vol. 5, s. 195–238, <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,url,cookie,uid&an=51228815&db=a9h&scope=site&site=ehost>>.
- Bretherton, Charlotte – Vogler, John (1999): *The European Union as a Global Actor*. London: Routledge.
- Casier, Tom – Vanhoonaeker, Sophie (2007): The EU as a Global Player. In: Blom, Tannelie (ed.): *Reviewing Europe*. Maastricht University Press, s. 107–138, <<http://www.concordantia.com/sfm2007/files/Literature/casier%20vanhoonaeker%20-%20eu%20as%20a%20global%20player.pdf>>.
- Chafer, Tony – Cumming, Gordon (2010): Beyond Fashoda: Anglo-French Security Cooperation in Africa since St-Malo, <http://eprints.lib.rport.ac.uk/archive/00000153/01/Chafer_Cumming_1_for_insti.pdf>.
- Chiarugi, Marina – Archibugi, Daniele (2009): *Piracy Challenges Global Governance: Anti-piracy Resources Should Be Devoted to Helping Somalia more than Policing the Waves*, 9. 4. 2009, <<http://www.opendemocracy.net/article/piracy-challenges-global-governance>>.
- Dagne, Ted (2010): Somalia: Current Conditions and Prospects for a Lasting Peace. Congressional Research Service, 16. 12. 2010, <http://assets.opencrs.com/rpts/RL33911_20101216.pdf>.
- del Pozo, Fernando (2009): Aspectos Operacionales de la Lucha contra la Piratería en Somalia. Real Instituto Elcano, <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/932beb004f01977cad2bed3170baead1/ARI18_Pozo_pirateria_Somalia.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=932beb004f01977cad2bed3170baead1>.
- Drossinos, Georgios (2009): *Dangerous Waters: The International Community's Response to the Resurgence of Maritime Piracy*. University of Pennsylvania, <http://www.atlantic-community.org/app/webroot/files/article/pdf/Thesis_Georgios%20Drossinos.pdf>.
- European Union's Institute for Security Studies (2009): *European Security and Defence Policy: The First Ten Years (1999–2009)*, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf>.
- Frick, Matthew M. (2010): Atalanta Rising. *U.S. Naval Institute Proceedings*; Vol. 136, No. 3, s. 66–71, <<http://search.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=48868511&site=ehost-live>>.
- Germond, Basil – Smith Michael E. (2011): The EU's Anti-Piracy Naval Operation: An Evolution of ESDP's Objectives and Geopolitical Ambitions, <http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/4/1/6/3/1/pages416310/p416310-1.php>.
- Germond, Basil – Smith, Michael E. (2009): Re-Thinking European Security Interests and the ESDP: Explaining the EU's Anti-Piracy Operation, 584–585. In: Hagemann, Frank (2010): *Strategic Planning for Comprehensive Security in the European Union's Military Operations: EUFOR RD Congo, EUFOR Tchad/RCA and EU NAVFOR Somalia*. Naval Postgraduate School, Monterey, California, s. 60–61, <http://edocs.nps.edu/npspubs/scholarly/theses/2010/Jun/10Jun_Hagemann.pdf>.
- Gilpin, Raymond (2009): *Counting the Costs of Somali Piracy*. Center for Sustainable Economies, United States Institute of Peace, <www.usip.org/files/resources/1_0.pdf>.
- Groenleer, Martijn. L. P. – van Schaik, Louis G. (2005): The EU as an „Intergovernmental“ Actor in Foreign Affairs Case Studies of the International Criminal Court and the Kyoto Protocol. Centre for European Policy Studies, Working Document No. 228, <<http://www.ceps.eu/ceps/download/1103>>.
- Hadfield, Amelia (2006): Foreign Policy and Dyadic Identities: The Role of the CFSP. *Geopolitics*, Vol. 11, No. 4, s. 676–700.
- Hagemann, Frank (2010): Strategic Planning for Comprehensive Security in the European Union's Military Operations: EUFOR RD Congo, EUFOR Tchad/RCA and EUNAVFOR Somalia. Naval Postgraduate School, Monterey, California, <http://edocs.nps.edu/npspubs/scholarly/theses/2010/Jun/10Jun_Hagemann.pdf>.
- Hanson, Stephanie (2010): Combating Maritime Piracy. Council on Foreign Relations, <http://www.cfr.org/publication/18376/combating_maritime_piracy.html>.
- Hill, Christopher (1993): The Capability-Expectations Gap or Conceptualizing Europe's International Role. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 31, No. 3, s. 305–328, <<http://www.aueb.gr/deos/MSc/executives/Bourantonis/expectations-capabilitiesdoc.pdf>>.
- Hopf, Ted (1998): The Promise of Constructivism in International Relations Theory. *International Security*, Vol. 23, No. 1, s. 172–173, <<http://www.gwu.edu/~power/literature/dbase/hopf1.pdf>>.
- House of Lords (2010): Combating Somali Piracy: The EU's Naval Operation Atalanta. European Union Committee London, 12th Report of Session 2009/10, <<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200910/ldselect/ldecom/103/103.pdf>>.
- Huigens, Judith – Niemann, Arne (2009): The EU within the G8: A Case of Ambiguous and Contested Actorness. Department of EU International Relations and Diplomacy Studies, College of Europe Bruges, 5/2009, <http://aei.pitt.edu/11438/01/EDP_5_2009_HuigensNiemann.pdf>.
- Hulbert, Matthew (2009): Making Waves: Piracy Floods the Horn of Africa. Center for Security Studies, ETH Zürich, CSS Analyses in Security Policy, No. 55, <http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/100351/ipublicationdocument_singledocument/5cb398ea-f6da-49a5-8b53-041499ba3efd/en/css_analysen_nr55-0609_04e.pdf>.
- Hvidt, Nanna – Mouritzen, Hans (2009): *Danish Foreign Policy Yearbook 2009*. Danish Institute for International Studies, <http://www.diis.dk/graphics/Publications/Books2009/Yearbook2009/Yearbook_2009_web.pdf>.

- International Crisis Group (2009): Somalia: The Trouble with Puntland. *Africa Briefing*, No. 64, Nairobi/Brussels, <<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/somalia/B064%20Somalia%20The%20Trouble%20with%20Puntland.ashx>>.
- International Expert Group on Piracy off the Somali Coast (2008): Piracy off the Somali Coast: Final Report. Workshop commissioned by the Special Representative of the Secretary General of the UN to Somalia, Ambassador Ahmedou Ould-Abdallah, Nairobi, 10–21 November 2008, <http://www.imcsnet.org/imcs/docs/somalia_piracy_intl_experts_report_consolidated.pdf>.
- Jhazbhay, Iqbal (2008): Somaliland's Post-War Reconstruction: Rubble to rebuilding. *International Journal of African Renaissance Studies – Multi-, Inter- and Transdisciplinarity*, Vol. 3, No.1, University of South Africa, Pretoria, s. 59–93, <<http://dx.doi.org/10.1080/18186870802321582>>.
- Jørgensen, Knud Erik – Rosamond, Ben (2001): Europe: Regional Laboratory for a Global Polity? Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation, University of Warwick, CSGR Working Paper, No. 71/01, <http://wrap.warwick.ac.uk/2054/1/WRAP_Rosamond_wp7101.pdf>.
- Jupille, Joseph – Caporaso James A. (1998): States, Agency, and Rules: The European Union in Global Environmental Politics. In: Rhodes, Carolyn (ed., 1998): *The European Union in the World Community*. Lynne Rienner, s. 213–229, <<http://sobek.colorado.edu/~jupille/research/1998-Rhodes.pdf>>.
- Keller, Stephanie (2008): *The Global Climate Change Regime and the Post-2012 Agreement: The Potential of the European Union to be a Leader*. School of International Service, American University, <<http://www.allamericanuniversity.org/academic.depts/sis/gep/euclimateleader.pdf>>.
- Koknar, Ali (2004): Terror on the High Seas. *Security Management*, Vol. 48, No. 6, <<http://proquest.umi.com.ezproxy.vse.cz/pqdlink?did=665721691&Fmt=7&clientId=45149&RQT=309&VName=PQ>>.
- Kraska, James – Wilson, Brian (2008): Fighting Pirates: The Pen and the Sword. *World Policy Journal*, Vol. 25, No. 4, s. 41–52, <<http://www.mitpressjournals.org/doi/pdfplus/10.1162/wopj.2009.25.4.41>>.
- Kraska, James – Wilson, Brian (2009): The Pirates off the Gulf of Aden: The Coalition is the Strategy. *Stanford Journal of International Law*, Vol. 45, <<http://www.usnwc.edu/getattachment/3301754b-557c-4da4-9669-7d80a458f55a/PiratesGulfOfAden>>.
- Kraska, James (2010): Freakonomics of Maritime Piracy. *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. 16, No. 2, <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,url,cookie,uid&an=50883211&db=a9h&scope=site&site=ehosthttp://www.sant.ox.ac.uk/people/knicolaidis/robert.pdf>>.
- Kratochvíl, Petr – Cibulková, Petra – Beník, Michal (2011): EU as a „Framing Actor“: Reflections on Media Debates about EU Foreign Policy. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 49, No. 2, s. 391–412.
- Kratochvíl, Petr – Šimon, Ondřej (2011): EU jako aktér: Analýza uznání jako dimenze aktérství Evropské unie. *Politologický časopis*, No. 1.
- Lennox, Patrick (2008): Contemporary Piracy off the Horn of Africa. Canadian Defence and Foreign Affairs Institute, <<http://www.cdfai.org/PDF/Contemporary%20Piracy%20off%20the%20Horn%20of%20Africa.pdf>>.
- Lucarelli, Sonia (2002): Peace and Democracy: The Rediscovered Link the EU, NATO and the European System of Liberal-Democratic Security Communities. Final Report, NATO Euro-Atlantic Partnership Council Individual Research Fellowships – 2000–2002 Programme, <<http://www.nato.int/acad/fellow/00-02/Lucarelli's.pdf>>.
- Made, Vahur (2004): Foreign Policy of the Post-Enlargement European Union: Russian Dimension. Estonian School of Diplomacy, Tallin, Research Report, <http://www.edk.edu.ee/ul/foreign_policy_eu2004.doc>.
- Middleton, Roger (2008): Piracy in Somalia: Threatening Global Trade, Feeding Local Wars. Africa Programme, October 2008, The Royal Institute of International Affairs, <http://www.chathamhouse.org.uk/files/12203_1008_piracysomalia.pdf>.
- Owens, Mackubin Thomas (2009): What to do About Piracy? Foreign Policy Research Institute, <<http://www.fpri.org/enotes/200904.owens.piracy.html>>.
- Panjabi, Raneek Khooshie Lal (2010): The Pirates of Somalia: Opportunistic Predators or Environmental Prey? *William & Mary Environmental Law and Policy Review*, Vol. 34, No. 2, <<http://www.elpr.org/wp-content/uploads/2010/11/panjabi.pdf>>.
- Salvatierra, Miguel (2009): Piratas Globalizados: Viejas Prácticas, Nuevos Desafíos. *Política Exterior*, No. 128, <<http://www.politicaexterior.com/wp-content/uploads/pdf/128-Salvatierra.pdf>>.
- Sörenson, Karl (2008): State Failure on the High Seas: Reviewing the Somali Piracy. FOI Swedish Defence Research Agency, <<http://www.foi.se/upload/projects/Africa/FOI-R—2610.pdf>>.
- Thulstrup, Morten Thaning (2010): The EU and NATO in Crisis Management – Towards Intensified Rivalry or Partnership? Roskilde University, <http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/5000/1/Special_RUB.pdf>.
- Valin, Gérard (2009): La Lutte Contre la Piraterie au large de la Somalie: De l'Action Nationale à l'Action Européenne (2008–2009). *EchoGéo*, No. 10, <<http://echogeo.revues.org/pdf/11338>>.
- Vogler, John (2002): In the Absence of the Hegemon: EU Actorness and the Global Climate Change Regime. National Europe Centre, příspěvek prezentovaný na konferenci The European Union in International Affairs, <<http://dspace.anu.edu.au/bitstream/1885/41008/2/Vogler.pdf>>.
- Waldo, Mohamed Abshir (2009): The Two Piracies in Somalia: Why the World Ignores the Other? <http://wardheernews.com/Articles_09/Jan/Waldo/08_The_two_piracies_in_Somalia.html>.
- Wouters, Jan, et al. (2009): Analysing the Position of the European Union in the United Nations System – An Interdisciplinary Conceptual Framework. Leuven Centre for Global Governance Studies, Working Paper No. 19 – January.

Dokumenty

- BBC News (2011): Pirates seized record 1,181 hostages in 2010 – report. *BBC News*, 18. 1. 2011, <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12214905>>.
- Combined Maritime Forces (2011a): Combined Task Force (CTF) 150, <<http://www.cusnc.navy.mil/cmef/150/index.html>>.
- Combined Maritime Forces (2011b): Combined Task Force (CTF) 151, <<http://www.cusnc.navy.mil/cmef/151/index.html>>.
- Combined Maritime Forces (2011c): Command, <http://www.cusnc.navy.mil/cmef/cmef_command.html>.
- Combined Maritime Forces (2011d): CTF-151: Counter-piracy, <<http://combinedmaritimeforces.com/ctf-151-counter-piracy/>>.
- Combined Maritime Forces (2011e): News from the Fleet – 2010, <<http://www.cusnc.navy.mil/articles/2010.html>>.
- EU NAVFOR (2009a): Current Total Strength of EU-NAVFOR Atalanta – October 2009, 6. 10. 2009, <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/naviresOCTOBRE.pdf>>.
- EU NAVFOR (2009b): Finnish Navy Ship POHJANMAA Joins Operation Atalanta, 31. 1. 2011, <<http://www.eunavfor.eu/2011/01/finnish-navy-ship-pohjanmaa-joins-operation-atalanta/>>.
- EU NAVFOR (2010a): Current Total Strength of EU-NAVFOR Atalanta – December 2010, 10. 10. 2010, <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/naviresnov.pdf>>.
- EU NAVFOR (2010b): EU NAVFOR Rescues Seaman in Gulf of Aden and Provides MEDEVAC to Hospital in Djibouti, 2. 8. 2010, <<http://www.eunavfor.eu/2010/08/eu-navfor-rescues-seaman-in-gulf-of-aden/>>.
- EU NAVFOR (2010c): EUNAVFOR Greek Warship ELLI Stops Pirate Skiff in its Tracks – Successful Cooperation with Japanese Task Force, 4. 5. 2010, <<http://www.eunavfor.eu/2010/05/eunavfor-greek-warship-elli-stops-pirate-skiff-in-its-tracks-successful-cooperation-with-japanese-task-force/>>.
- EU NAVFOR (2010d): Force Commander Jan Thörnqvist in Mid-Term: EU NAVFOR new tactics have reduced pirate attacks, 23. 6. 2010, <<http://www.eunavfor.eu/2010/06/force-commander-jan-thornqvist-in-mid-term-eunavfor-new-tactics-have-reduced-pirate-attacks/>>.
- EU NAVFOR (2011a): Archives, <<http://www.eunavfor.eu/press/archives/>>.
- EU NAVFOR (2011b): BMP3 Continues to Defeat Pirates, 6. 1. 2011, <<http://www.eunavfor.eu/2011/01/bmp3-continues-to-defeat-pirates/>>.
- EU NAVFOR (2011c): Coordination between EU NAVFOR and the Japanese Navy, 27. 1. 2011, <<http://www.eunavfor.eu/2011/01/coordination-between-eu-navfor-and-the-japanese-navy/>>.
- EU NAVFOR (2011d): EU NAVFOR Media Brochure – January 2011, 25. 1. 2011, <<http://www.eunavfor.eu/wp-content/uploads/2010/10/2011-01-25-EUNAVFOR-Media-Brochure.pdf>>.
- EU NAVFOR (2011e): European Common Security and Defence Policy, 25. 1. 2011, <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1518&lang=en>>.
- EU NAVFOR (2011f): Maritime Security Centre – Horn of Africa, 17. 1. 2011, <<http://www.mschoa.org/Pages/default.aspx>>.
- EU NAVFOR (2011g): Mission, 17. 1. 2011, <<http://www.eunavfor.eu/about-us/mission/>>.
- EU NAVFOR (2011h): Oficiální webové stránky EU NAVFOR, <<http://www.eunavfor.eu/>>.
- EU NAVFOR (2011i): Pirated Vessels, 28. 1. 2011, <<http://www.eunavfor.eu/wp-content/uploads/2011/01/Pirated-vessels.pdf>>.
- EU NAVFOR (2011j): Press, 24. 1. 2011, <<http://www.eunavfor.eu/press/>>.
- EU NAVFOR et al. (2010): Best Management Practices to Deter Piracy off the Coast of Somalia and in the Arabian Sea Area, version 3, <http://www.mschoa.org/bmp3/Documents/BMP3%20Final_low.pdf>.
- European Union (2006): Consolidated Versions of the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community. Official Journal of the European Union, C 321 E/1, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EN:PDF>>.
- European Union (2011a): EU Engagement in Somalia, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/110106%20FACTSHEET%20EU%20ENGAGEMENT%20SOMALIA%20-%20version%2010_EN.pdf>.
- European Union (2011b): EU Military Mission to Contribute to the Training of the Somali Security Forces (EUTM Somalia), <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/110104%20Fact%20sheet%20EUTM%20-%20version%207_EN.pdf>.
- European Union (2011c): European Common Security and Defence Policy: EUTM Somalia, <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1870&lang=en>>.
- Evropská komise (2009a): Somalia Joint Strategy Paper for the period 2008 – 2013, 10th EDF Somalia Special Support Programme, <http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/scanned_so_csp10_en.pdf>.
- Evropská komise (2009b): Somalia: Fact Sheet, <http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/assistance UE_somalia_2009_EN.pdf>.
- Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria (2010): *Handbook on CSDP – The Common Security and Defence Policy of The European Union*, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/csdp_handbook_web.pdf>.
- ICC Commercial Crime Services (2011): Piracy Reports. Kuala Lumpur: International Maritime Bureau Piracy Reporting Center, <<http://www.icc-ccs.org/piracy-reporting-centre/request-piracy-report>>.

EU PROTI SOMÁLSKÉMU PIRÁTSTVÍ

- Indian Navy (2010): Anti Piracy Operations. Government of India, Ministry of Defence, <<http://indiannavy.nic.in/AntiPiracy.htm>>.
- Japan Ministry of Defence (2011): Measures against Piracy off the Coast of Somalia and in the Gulf of Aden, <http://www.mod.go.jp/e/d_act/somalia/index.html>.
- Jevtić, Željka (2010): Srpski vojnici hvataju pirate u Somaliji, 22. 10. 2010, <<http://www.blic.rs/Vesti/Politika/213152/Srpski-vojnici-hvataju-pirate-u-Somaliji>>.
- Ministerstvo obrany České republiky (2011): Zahraniční mise – Somálsko – EU-NAVFOR (Atalanta), <<http://www.mise.army.cz/aktualni-mise/somalsko/somalsko-eu-navfor---atalanta-48774/>>.
- Ministry of National Defense of the People's Republic of China (2010): Chinese Navy Fights Pirates, <<http://eng.mod.gov.cn/SpecialReports/2009hjdjhd/index.htm>>.
- NATO (2010): NATO Ship Prevents Pirate Attack in Gulf of Aden. In: Frick, Matthew M. (2010): Atalanta Rising. U.S. Naval Institute Proceedings; Vol. 136, No. 3, s. 66–71, <<http://search.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=48868511&site=ehost-live>>.
- NATO (2011a): 2010 Operation Ocean Shield Archive News Articles, <http://www.manw.nato.int/page_news_archive_OOS_%202010.aspx>.
- NATO (2011b): Counter Piracy Videos, <http://www.manw.nato.int/page_counter_piracy_videos.aspx>.
- NATO (2011c): Counter-Piracy Operations, <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48815.htm>.
- NATO (2011d): NATO Shipping Center (NSC), <<http://www.shipping.nato.int/>>.
- NATO (2011e): SNMG2 Task Force, <http://www.manw.nato.int/page_snmg2_task_group.aspx>.
- NATO (2011f): Standing NATO Maritime Group 2, <http://www.manw.nato.int/page_snmg2_home_page.aspx>.
- NATO (2011g): Task Force of SNMG1, <http://www.manw.nato.int/page_snmg1_ships.aspx>.
- OSN (1958): Convention on the High Seas. United Nations, Geneva. <http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_high_seas.pdf>.
- OSN (1982): United Nations Convention on the Law of the Sea, <http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf>.
- Rada bezpečnosti OSN (2008a): Report of the Secretary-General on Somalia – 9/2010 (/447), <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/493/40/PDF/N1049340.pdf?OpenElement>>.
- Rada bezpečnosti OSN (2008c): Rezoluce č. 1846, <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/N0863029.pdf>>.
- Rada EU (2007): Council Joint Action 2007/245/CFSP. *Official Journal of the European Union*, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:106:0065:0066:EN:PDF>>.
- Rada EU (2008): Council Joint Action 2008/851/CFSP. *Official Journal of the European Union*, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:301:0033:0037:EN:PDF>>.
- Rada EU (2010): Council Decision 2010/766/CFSP. *Official Journal of the European Union*, L 327/49, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:327:0049:0050:EN:PDF>>.
- Rada EU (2011a): Kenyan Officials Meet Anti-Piracy Operational Commander of the EU Naval Force, <http://www.consilium.europa.eu/App/Article/Article.aspx?article_id=172&page_id=1518&type=1&lang=en&id=1567>.
- Rada EU (2011b): Regulation. European Union External Action Service, <<http://consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1173&lang=en>>.
- Rada EU (2011c): TV Newsroom, <http://tvnewsroom.consilium.europa.eu/search/simple-search-result?simple_search_type=media&simple_search_query=EU+NAVFOR>.
- Reuters (2010): Somali Pirates Widen Reach Despite EU Efforts, 7. 12. 2010, <<http://www.reuters.com/article/2010/12/07/us-somalia-piracy-idUSTRE6B64WS20101207>>.
- SUA (1988): Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation. Center for Nonproliferation Studies, <http://www.nti.org/e_research/official_docs/inventory/pdfs/aptmaritime.pdf>.
- U. S. Naval Forces Central Command (2011): Leadership, <<http://www.cusnc.navy.mil/leadership/leadership.html>>.
- United Nations Security Council (2008): Report of the Monitoring Group on Somalia pursuant to Security Council Resolution 1853 (2008), <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2010/91>.
- United States Navy (2009): Media Attention Dramatizes Somali Piracy. Naval History and Heritage Command Public Affairs, 12. 7. 2009, <http://www.navy.mil/search/display.asp?story_id=50039>.

Poznámka:

Děkuji oponentům za vhodné komentáře a výtky, které přispěly k vylepšení textu. Rovněž bych zde rád poděkoval Ústavu mezinárodních vztahů v Praze za spolupráci a vytvoření vhodných podmínek pro publikaci mého výzkumu.

Tato stať je výstupem z výzkumného projektu Interní grantové agentury VŠE pod názvem Evropská unie jako aktér v mezinárodních vztazích: Analýza čtyř typů aktérství, č. F2/6/2010 (interní číslo zakázky IG212040).